

Financijska pismenost i obrazovanje u Hrvatskoj

Maja Balen

Financijsko obrazovanje postalo je neophodno zbog naglog razvoja financijskog tržišta i demografskih promjena. Globalizacija i tehnološke inovacije otvorile su pristup brojnim proizvodima, a pojedincu nametnuli financijski kontekst u kojem je nužno na dnevnoj razini donositi znatno veći broj odluka vezanih uz učinkovito upravljanje novcem u svrhu poboljšanja svoje financijske dobrobiti

Ovaj rad analizira različite procese promicanja financijske pismenosti u zadnjem desetljeću, primarno na međunarodnoj razini. Isto tako donosi sažet pregled mjera te provedenih projekata kojima se promiče financijska pismenost u hrvatskom kontekstu. Za početak će se analizirati definicija kojom se pojašnjava kompleksnost financijske pismenosti te izazovi u provedbi financijskog obrazovanja. Potom će se iznijeti kratak pregled mjera međunarodnih institucija izrađenih u svrhu promicanja financijske pismenosti. Za kraj se analiziraju akteri i procesi koji su doveli do uspješnog plasiranja financijske pismenosti kao neizostavne komponente hrvatskog odgojno-obrazovnog sustava.

U zadnjem desetljeću su istraživanja u području financijske pismenosti građana znatno brojnija, opsežnija te relevantnija nego ikada prije (Lusardi, 2009; Lusardi i Mitchell, 2011; Atkinson i Messy, 2012; OECD, 2005; 2011; 2013; 2014). Nagli porast interesa za ovu temu i problematiku objašnjava se globalnom financijskom krizom koja je zahvatila brojne zemlje 2008. godine (Klapper i dr, 2012). Značajne promjene tržišta koje prate izmjene demografske slike te brzi tehnološki razvoj nametnuli su potrebu za financijski pismenim građanstvom. Slaba razina poznavanja financijskih pojmova te nepromišljeno upravljanje osobnim financijama, negativno se reflektira na višim razinama, prije svega na nacionalnoj, a potom i na onoj globalnoj (OECD, 2011; 2013; 2014). Negativne posljedice ekonomske krize pridonijele su identificiranju potrebe za promicanjem financijske pismenosti, odnosno potrebe za uvođenjem financijskog obrazovanja. Razlike u uspješnosti promicanja financijske

pismenosti proizlaze između ostalog i iz razlika u obrazovnim politikama pojedinih država. Kvalitetno pripremljeni programi,

Negativne posljedice ekonomske krize pridonijele su identificiranju potrebe za promicanjem financijske pismenosti, odnosno potrebe za uvođenjem financijskog obrazovanja

strategije i akcijski planovi preduvjet su za strukturiranu i ravnopravnu provedbu financijskog obrazovanja, neovisno radi li se o formalnom, neformalnom ili informalnom obrazovanju. Zbog iznimno ozbiljnih posljedica globalne financijske krize traže se brza rješenja i instantni procesi koji će osigurati financijski pismene građane. No, uzevši u obzir dugoročno zanemarivanje financijskog obrazovanja i neprilagođene nacionalne obrazovne politike, jasno je kako se proces obrazovanja financijski pismenih građana ne može dogoditi preko noći. Od pripreme strateških nacionalnih dokumenta i plana provedbe do konačnog rezultata – pojedinaca koji samostalno i uspješno donose odluke koje će pospješiti njihovu financijsku dobrobit, treba proći potrebno vrijeme, a sukladno tome treba se odustati od instantnih rješenja za stvaranje financijski pismenog društva.

Što je financijska pismenost i zašto je važna?

S naglim porastom interesa za fenomen financijske pismenosti znanstveni i stručni radovi iznijeli su mnoštvo definicija. Chen i Volpe (2002) ponudili su jednostavnu definiciju prema kojoj je financijska pismenost vještina upravljanja osobnim financijama. Prema Lusardi i Mitchell (2011) financijska pismenost je pokazatelj razine razumijevanja i primjene znanja o upravljanju osobnim financijama. Ipak, najučestalija je definicija koju je ponudila Organizacija za ekonomsku suradnju i razvoj (OECD), ujedno vodeća organizacija u području ispitivanja i promicanja financijske pismenosti. Njihov intenzivan angažman na temu financijske pismenosti uočava se i pregledom stručne literature gdje se izdvaja impresivan broj objavljenih knjiga i radova na spomenutu temu (Lusardi, 2009; Lusardi i Mitchell, 2011; 2014; Atkinson i Messy, 2012; Klapper i dr, 2012). U ovom radu polazi se upravo od definicije OECD-a prema kojoj je financijska pismenost "proces u kojem financijski potrošači/ulagači poboljšavaju svoje razumijevanje financijskih proizvoda i koncepata te putem informacija, uputa i/ili objektivnih savjeta razvijaju potrebne vještine i sigurnost kako bi postali svjesniji financijskih rizika i prilika, kako bi mogli donositi utemeljene odluke, kako bi znali gdje se obratiti za poboljšanje svoje financijske dobrobiti (OECD, 2005: 13)." Ovime se ističe nekoliko ključnih pojmova koji su nužni za učinkovito planiranje, a potom i provođenje financijskog obrazovanja. Prije svega, ističe se vremenska komponenta. OECD financijsku pismenost opisuje kao proces, iz čega se može zaključiti da je prije promišljanja

broj 32 - prosinac 2017.

o promicanju financijskog obrazovanja, neophodno imati razumijevanja za osiguravanje vremenskog konteksta u kojem bi se takvo obrazovanje moglo provesti. Nadalje, važno je isticanje informacija, uputa i savjeta. Informacije obuhvaćaju činjenice, podatke i posebna znanja koja financijski obrazovani pojedinci trebaju imati za raspoznavanje financijskih prilika i mogućnosti odabira. Upute osiguravaju razvoj vještina za razumijevanje i upravljanje financijskim pojmovima, dok se savjeti odnose na općenite informacije o financijskim pitanjima i proizvodima kako bi pojedinci mogli upotrijebiti primljene informacije te primijeniti vještine koje su prethodno razvili (OECD, 2005).

Financijsko obrazovanje postalo je neophodno zbog naglog razvoja financijskog tržišta i demografskih promjena. Globalizacija i tehnološke inovacije otvorile su pristup brojnim proizvodima, a pojedincu nametnuli financijski kontekst u kojem je nužno na dnevnoj razini donositi znatno veći broj odluka vezanih uz učinkovito upravljanje novcem u svrhu poboljšanja svoje financijske dobrobiti. Financijsko tržište obiluje sofisticiranim proizvodima i instrumentima, koji pojedincima omogućavaju aktivnije sudjelovanje u upravljanju financijama, no istovremeno zahtijevaju više razine vještina od onih kojima se služe pri upravljanju osobnim ili obiteljskim financijama (OECD, 2005). Također, došlo je do prijenosa financijske odgovornosti s nacionalne i korporativne na individualnu razinu, što ima izravne implikacije na visoku rizičnost u brojnim sektorima u kojima se mogu reflektirati posljedice lošeg upravljanja osobnim financijama (OECD, 2012).

Od brojnih faktora koji financijsko obrazovanje čine ne samo potrebom već i imperativom, OECD izdvaja kompleksnost financijskih proizvoda, velik broj novih proizvoda, demografske promjene, odnosno starenje stanovništva, zatim promjene koje

Uzevši u obzir dugoročno zanemarivanje financijskog obrazovanja i neprilagođene nacionalne obrazovne politike, jasno je kako se proces obrazovanja financijski pismenih građana ne može dogoditi preko noći

su zahvatile mirovinske fondove, kao i povećanje prosječnih prihoda kućanstava (OECD, 2005).

Promicanje financijske pismenosti na međunarodnoj razini

Brzim pregledom i analizom uloga međunarodnih i supranacionalnih institucija koje su imale vodeću ulogu u istraživanju i promicanju financijske pismenosti izdvajaju se OECD, Svjetska banka te Europska komisija (Vehovec, 2011).

Pregledom stručne literature vidljivo je kako je OECD među

prvima inicirao promicanje i zagovaranje financijske pismenosti kao i isticanje potrebe za strukturiranim financijskim obrazovanjem. Osim što je preuzeo zagovaračku ulogu za unaprjeđenjem financijske pismenosti i pokrenuo provedbu projekata financijske pismenosti, OECD je zaslužan za osnivanje Međunarodne mreže za financijsko obrazovanje, odnosno *International Network on Financial Education*, INFE (OECD, 2008). Mreža danas okuplja više od 240 javnih institucija kao što su središnje banke, ministarstva obrazovanja te ministarstva financija u čak sto zemalja. Članovi se sastaju dva puta godišnje s ciljem prikupljanja podataka, analize javnih politika te razmjene informacija o programima, projektima i iskustvima vezanima uz temu financijske pismenosti.

Nadalje, na međunarodnoj razini valja istaknuti Svjetsku banku koja se također sustavno bavi zagovaranjem i istraživanjem financijske pismenosti te je osobito angažirana u izradi dijagnostičkih pregleda na temu zaštite potrošača i financijske pismenosti za čak 114 država (Svjetska banka, 2014).

Prema načelima Europske komisije financijsko obrazovanje treba biti dostupno i treba se kontinuirano promicati u svim životnim dobima

Na kraju, osobito je važan doprinos Europske komisije koja je osnovala Stručnu skupinu za financijsko obrazovanje (*Expert Group on Financial Education*, EGFE) koja je istaknula važnost koordinacije nacionalnih strategija za uvođenje i provedbu financijskog obrazovanja u zemljama članicama (Europska komisija, 2007). Europska komisija otišla je i korak dalje kada je izdala priopćenje u kojem predstavlja osam osnovnih načela za osiguravanje visokokvalitetne obrazovne sheme za provedbu financijskog obrazovanja u zemljama članicama (Europska komisija, 2007). Prema načelima Europske komisije financijsko obrazovanje treba biti dostupno i treba se kontinuirano promicati u svim životnim dobima. Nadalje, programi financijskog obrazovanja trebaju biti usmjereni na specifične potrebe građana pojedine zemlje članice. Preduvjet za takvu provedbu programa je identificiranje potreba na temelju zaključaka dobivenih recentno provedenim istraživanjima. Sljedeće načelo ističe da financijsko obrazovanje treba zahvatiti mladu populaciju te se treba provoditi od najranije dobi. Time se implicira da financijski pojmovi trebaju biti integrirani u kurikulum zemalja članica koji se provode već u osnovnoj školi. Osim toga, prije nego se započne proces financijskog obrazovanja nužno je omogućiti pojedincima da osvijeste koliko su slabo upoznati s potencijalnim financijskim rizicima, te uvide prostor za napredovanje u upravljanju financijama u svrhu poboljšanja svoje financijske dobrobiti. Naravno, proces provedbe financijskog obrazovanja treba biti nepristran, transparentan te pravičan, a osobama koje provode proces treba osigurati odgovarajuće resurse i trening kako bi se osigurala učinkovitost i uspješnost obrazovnog procesa. Naposljetku, osobito je važna koordinacija

dionika, primjena primjera dobre prakse, redovita evaluacija te pravovremeno ažuriranje shema provedbe financijskog obrazovanja (Europska komisija, 2007).

Promicanje financijske pismenosti u Hrvatskoj

U Hrvatskoj do sada nije provedeno strukturirano i sveobuhvatno financijsko obrazovanje. Svjetska banka je objavila analizu *Hrvatska – Dijagnostički pregled zaštite potrošača i financijske pismenosti* (Svjetska banka, 2010), u kojoj navodi da u Hrvatskoj nedostaje sustavni program provedbe financijskog obrazovanja. Financijska pismenost te informiranje o financijskim proizvodima provode se sporadično, a tisak i javna priopćenja na temu financijske pismenosti su "više senzacionalističke nego analitičke i informativne prirode" (Svjetska banka, 2010: 61). Izvješće posebno kritizira nezavidnu razinu angažiranosti nevladinih udruga u području financijskog obrazovanja. Nadalje, u izvješću se osobito kritizira nepostojanje razrađene kampanje sustavnog promicanja financijske pismenosti koja bi omogućila pojedincima pristup informacijama potrebnima za razumijevanje financijskih pojmova i usluga (Svjetska banka, 2010). Ministarstvo financija reagiralo je izradom dokumenta *Nacionalni strateški okvir financijske pismenosti potrošača za razdoblje od 2015. do 2020. godine* koji je Vlada prihvatila na sjednici održanoj u siječnju 2015. godine. U dokumentu se navodi da je cilj "stvaranje podloge za sustavnu i sveobuhvatnu integraciju financijskog obrazovanja u obrazovne procese, uz poticanje državnih tijela, tijela jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave, nevladinih organizacija, financijskih institucija i drugih pravnih subjekata, profesionalnih udruga i strukovnih udruženja aktivnih na financijskim područjima, socijalnih partnera te komunikacijskih kanala i mreža, na aktivno sudjelova-

Programi financijskog obrazovanja trebaju biti usmjereni na specifične potrebe građana pojedine zemlje članice

nje u financijskom obrazovanju" (MINFIN, 2015). Iste godine usvojen je i *Akcijski plan za unaprjeđenje financijske pismenosti potrošača za 2015. godinu*, a Ministarstvo financija je osnovalo Operativnu radnu grupu za praćenje provedbe definiranih mjera i aktivnosti. Nakon toga uslijedila je izrada godišnjih akcijskih planova kojima se identificiraju mjere i aktivnosti za provedbu unaprjeđenja razine financijske pismenosti hrvatskih građana.

S obzirom na to da je tema financijske pismenosti relativno "mlada", ali istovremeno opsežna tema, još uvijek je nedovoljno istražena. Nedostaju dodatna istraživanja na temelju kojih bi se mogli izraditi strateški dokumenti za strukturiranu i promišljenu provedbu financijskog obrazovanja građana svih dobnih skupina, osobito onih uključenih u primarnu obrazovnu razinu.

Međunarodni program za procjenu znanja i vještina učenika, PISA (Programme for International Student Assessment), koji provodi OECD u zemljama članicama i partnerskim zemljama, 2012. godine obuhvatio je i modul o financijskoj pismenosti. Hrvatska je sudjelovala u ispitivanju te time došla do prvih rezultata o razini financijske pismenosti hrvatskih građana. Testirani petnaestogodišnjaci pokazali su nižu razinu poznavanja financijske

Iako je u Hrvatskoj iniciran proces promicanja financijske pismenosti, financijsko obrazovanje još uvijek se provodi nesustavno, selektivno te pristrano

pismenosti od prosjeka zemalja koje su sudjelovale u testiranju (Braš Roth i dr, 2014). Iako su u ispitivanju sudjelovali samo petnaestogodišnjaci i na temelju dobivenih rezultata nije moguće govoriti o općoj razini financijske pismenosti hrvatskih građana, ovo istraživanje imalo je pozitivan utjecaj te je pridonijelo jačem zalaganju za provedbu financijskog obrazovanja u hrvatskom obrazovnom kontekstu.

Za Hrvatsku je osobito značajno istraživanje financijske pismenosti provedeno 2015. u organizaciji Hrvatske narodne banke (HNB) i Hrvatske agencije za nadzor financijskih usluga (HANFA), u suradnji s Ministarstvom financija Republike Hrvatske. Mjerenje je provela agencija Ipsos prema metodologiji OECD-a koja ispituje tri kategorije – financijsko znanje, financijsko ponašanje i odnos prema trošenju novca (MINGO, 2016). Istraživanje je provedeno na uzorku od 1049 ispitanika, dobi od 19 do 78 godina. Rezultati su pokazali da najnižu razinu financijske pismenosti imaju građani mlađi od 19 godina, a najvišu razinu visokoobrazovni građani (MINGO, 2016). Ovo istraživanje od iznimnog je značaja, jer ga odlikuje sveobuhvatnost i širok raspon dobi ispitanika. Nadalje, zbog odabira mjernog instrumenta moguća je usporedba s rezultatima 30 zemalja članica OECD-a u kojima je primijenjen isti mjerni instrument (MINGO, 2016). Zbog svega navedenog, ovi rezultati pogodni su za izradu odgojno-obrazovnih sadržaja prilagođenih potrebama hrvatskih građana. Izuzev toga što rezultati mjerenja razine financijske pismenosti hrvatskih građana ukazuju na potrebu za uvođenjem strukturiranoga i sveobuhvatnog financijskog obrazovanja, istovremeno potvrđuju važnost provedbe financijskog obrazovanja na svim obrazovnim razinama. Ovo se osobito odnosi na osnovnoškolsku razinu, a potom i srednjoškolsku. Upravo je ta skupina ispitanika, građani mlađi od 19, ostvarila najlošije rezultate te je pokazala potrebu za kvalitetnim i sustavnim financijskim obrazovanjem.

Financijsko se obrazovanje u Hrvatskoj provodi nesustavno, projektima udruga koje zbog svojih ograničenja pretežito obuhvaćaju manje ciljne skupine i time možda samo pojačavaju razlike u razinama financijske pismenosti građana. Najznačajnija mjera koja je ideju sustavnog financijskog obrazovanja približila realnoj provedbi je *Program međupredmetnih*

i interdisciplinarnih sadržaja Građanskog odgoja i obrazovanja za srednje škole (MMH, 2016). Program je započeo eksperimentalnom provedbom u dvanaest osnovnih i srednjih škola u Hrvatskoj u školskoj godini 2012./2013. te je predviđao uvođenje sadržaja vezanih uz financijsku pismenost. Prednost ovog programa, osim zagovaranja i provođenja financijskog obrazovanja bila je i uključivanje predstavnika ključnih financijskih institucija u odgojno-obrazovni proces. Nažalost, nakon eksperimentalne provedbe nije bilo značajnijih pomaka u uključivanju sadržaja na temu financijske pismenosti u redovni nastavni program hrvatskog odgojno-obrazovnog sustava. Početkom 2017. godine Agencija za odgoj i obrazovanje odobrila je prvi hrvatski udžbenik na temu financijske pismenosti naziva *Moj novac, moja budućnost* (Ivanov i dr., 2017) koji je usklađen s *Programom međupredmetnih i interdisciplinarnih sadržaja Građanskog odgoja i obrazovanja za srednje škole*. Sadržaj udžbenika priprema učenike za odgovorno upravljanje osobnim financijama, štednjom, ulaganjima. Udžbenik je inovativan, pristupačan i izrazito korisnički orijentiran, no izdavanje ovakvih priručnika tek je početak provedbe financijskog obrazovanja.

Iako je u Hrvatskoj iniciran proces promicanja financijske pismenosti, financijsko obrazovanje još uvijek se provodi nesustavno, selektivno te pristrano. Nedostaju materijali za provedbu obrazovanja na osnovnoškolskoj razini. Učitelji i nastavnici imaju slabu ponudu stručnog usavršavanja u području financijske pismenosti, nedostaje pripremljenih materijala i alata te povezivanja radi izmjene iskustava ne samo na nacionalnoj, nego i na međunarodnoj razini. Roditelji su u cjelokupan proces financijskog obrazovanja samo načelno uključeni. Lusardi (2009) je u svom radu, koji analizira razinu financijske pismenosti mladih starosne dobi od 12 do 17 godina u Sjedinjenim Američkim Državama, ustanovila kako je uloga obitelji iznimno

S obzirom da se financijske odluke pojedinaca odražavaju i na stagnaciju ili razvoj gospodarstva pojedine zemlje, financijsko obrazovanje primarno je odgovornost države

važna u procesu financijskog obrazovanja. Upoznavanje s financijskim pojmovima, donošenje prvih odluka vezanih za financijske proizvode te poticanje na odgovorno upravljanje novcem primarno se potiče u obiteljima (Lusardi, 2009). Nadalje, u proces financijskog obrazovanja osim predstavnika financijskih institucija treba uključiti i buduće poslodavce i predstavnike gospodarskog sektora čime će se dalje jačati poveznica između obrazovnog sektora i tržišta rada. Financijski obrazovani pojedinci svojim ispravnim odlukama i promišljenim reakcijama mogu utjecati na stabilnost tržišta te dugoročnu financijsku stabilnost i boljitak društva. Uzevši u obzir da financijski pismeni pojedinci izravno pridonose ekonomskom rastu, samozapošljavanju, stvaranju novih proizvoda i u konačnici stvaranju novih radnih mjesta, financijska pismenost je u međuovisnom

odnosu s tržištem rada. Sukladno tome, provedba financijskog obrazovanja trebala bi aktivnije uključivati predstavnike poduzetnika i uspješne poduzetnike.

Zaključak

Na kraju možemo zaključiti kako su brojne međunarodne institucije prepoznale potrebu za zagovaranjem financijske pismenosti i promicanjem financijskog obrazovanja. Značaj ove tematike pokrenuo je svjetske i europske organizacije da iznesu konkretne programe, projekte i inicijative, o kojima je bilo riječi i u ovom radu. Globalna financijska kriza ujedinila je krovne organizacije i dala im dodatni impuls za suradničko zalaganje u promicanju financijske pismenosti. OECD, Svjetska banka i Europska komisija pozicionirale su se kao najistaknutiji zagovarači financijske pismenosti koji su pokrenuli provedbu financijskog obrazovanja. S obzirom da se financijske odluke pojedinaca odražavaju i na stagnaciju ili razvoj gospodarstva pojedine zemlje, financijsko obrazovanje primarno je odgovornost države. Hrvatska je po uzoru na europska i svjetska iskustva identificirala potrebu za provedbom financijskog obrazovanja. Vlada je usvojila *Nacionalni strateški okvir financijske pismenosti potrošača za razdoblje od 2015. do 2020. godine*, a potom osnovala Operativnu radnu grupu koja redovito svake godine identificira mjere i aktivnosti za unaprjeđivanje financijske pismenosti građana. Ovo je samo prvi korak na putu prema budućnosti financijski pismenih građana koji će ispravnim financijskim odlukama pozitivno utjecati na gospodarske prilike na nacionalnoj i europskoj razini.

Ipak, iako su prvi koraci napravljeni, za vidljive pomake u razini financijske pismenosti nedostaju sustavnost, kontinuiranost, ravnomjernost i nepristranost u provedbi financijskog obrazovanja. Nažalost, u današnjem hrvatskom odgojno-obrazovnom sustavu učenici se susreću s pojmovima financijske pismenosti samo djelomično kroz sporadično provođenje izvannastavnih i projektnih aktivnosti na temu financijske pismenosti. Naravno, uz preduvjet da učenici uopće izaberu sudjelovanje u takvim aktivnostima koje nisu dio redovnog nastavnog programa.

Naposlijetku, Hrvatska ima priliku provesti model sustavnog i učinkovitog financijskog obrazovanja po uzoru na druge članice Unije, no pitanje je postoji li interes za provedbom takvog modela. Iako je financijska pismenost identificirana kao potreba suvremenog društva, vrijeme je da nositelji obrazovnih politika prepoznaju uvođenje financijskog obrazovanja kao imperativ.

Literatura

- Braš Roth, Michelle i dr. (2014) *PISA 2012: Financijska pismenost*. Zagreb: Nacionalni centar za vanjsko vrednovanje obrazovanja – PISA centar.
- Chen, Haiyang i Volpe, Ronald (2002) Gender Differences in Personal Literacy Among College Students. *Financial Services Review* 11 (3): 289-307.
- Europska komisija (2007) Communication from the Commission – Financial education. <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52007DC0808> Pristupljeno 29. listopada 2017.
- Klapper, Leora i dr. (2012) Financial Literacy and the Financial Crisis. <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/3266> Pristupljeno 29. listopada 2017.
- Ivanov, Marijana i dr. (2017) *Moj novac, moja budućnost*. Zagreb: Štedopis.
- Lusardi, Annamaria (2009) Financial Literacy among the Young: Evidence and Implications for Consumer Policy. NBER Working Paper. <http://www.nber.org/papers/w15352.pdf> Pristupljeno 29. listopada 2017.
- Lusardi, Annamaria i Mitchell, Olivia (2011) Financial Literacy around the World: An Overview. *Journal of Pension Economics and Finance* 10 (4): 497-508.
- Lusardi, Annamaria i Mitchell, Olivia (2014) The Economic Importance of Financial Literacy: Theory and Evidence. *Journal of Economic Literature* 52 (1): 5-44.
- Atkinson, Adele i Messy, Flore-Anne (2012) Measuring Financial Literacy: Results of the OECD/INFE Pilot Study. OECD Working Papers on Finance, Insurance and Private Pensions 15. <http://dx.doi.org/10.1787/5k9cfs90fr4-en> Pristupljeno 29. listopada 2017.
- MINFIN (Ministarstvo financija) (2015) Nacionalni strateški okvir financijske pismenosti potrošača za razdoblje od 2015. do 2020. godine. <http://www.mfin.hr/hr/financijska-pismenost-potrosaca> Pristupljeno 29. listopada 2017.
- MINGO (Ministarstvo gospodarstva) (2016) Rezultati istraživanja "Mjerenje financijske pismenosti i financijske uključenosti u RH". <http://potrosac.mingo.hr/hr/potrosac/clanak.php?id=12711> Pristupljeno 29. listopada 2017.
- MMH (Mreža mladih Hrvatske) (2016) Rekonstrukcija građanskog odgoja i obrazovanja u Hrvatskoj: koncept, institucije i prakse. <https://bib.irb.hr/datoteka/834947.Rekonstrukcija-GOO.pdf> Pristupljeno 29. listopada 2017.
- OECD (Organizacija za ekonomsku suradnju i razvoj) (2005) *Improving Financial Literacy: Analysis of Issues and Policies*. Pariz: OECD.
- OECD (Organizacija za ekonomsku suradnju i razvoj) (2011) *Improving Financial Education Efficiency: OECD-Bank of Italy Symposium on Financial Literacy*. Pariz: OECD.
- OECD (Organizacija za ekonomsku suradnju i razvoj) (2013) *Women and Financial Education: Evidence, Policy Responses and Guidance*. Pariz: OECD.
- OECD (Organizacija za ekonomsku suradnju i razvoj) (2014) *Financial Education for Youth: The Role of Schools*. Pariz: OECD.
- Vehovec, Maja (2011) Financijska i mirovinska pismenost: međunarodna iskustva i prijedlozi za Hrvatsku. *Privredna kretnja i ekonomska politika* 21 (129): 65-85.
- Svjetska banka (2010) Croatia: Diagnostic Review of Consumer Protection and Financial Literacy, Volume 1. Key Findings and Recommendations. <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/18488> Pristupljeno 29. listopada 2017.
- Svjetska banka (2014) Global Financial Development Report 2014: Financial Inclusion. <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/16238> Pristupljeno 29. listopada 2017. ■